

Організація роботи бібліотек в умовах кризи, викликаній COVID-19: досвід Європи

Зінаїда Пономаренко

Відділ з охорони інтелектуальної власності
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Київ, Україна
zinaida8591@ukr.net

Abstract. Various measures of European countries to impose quarantine and close libraries in the crisis situation COVID-19 are considered. Plans for the preparation of a gradual resumption of their work are highlighted.

Ключові слова: бібліотеки, коронавірус, COVID-19, обмеження, цифрові ресурси, віддалений доступ.

У країнах, які зачепила пандемія COVID-19, запроваджено низку карантинних заходів для стримування зараження і боротьби з його наслідками, в тому числі введено надзвичайні стани, комендантські години. Європейський центр з профілактики та контролю захворювань на сьогодні все ще фіксує велику кількість випадків захворювання в ряді країн.

У бібліотечному світі є чітке розуміння ролі кожної громадської установи, яка повинна і робить все можливе та відповідно найкраще за даних обставин для своїх співробітників і користувачів. Маючи це на увазі та враховуючи випущені рекомендації урядів держав, а також правлінь бібліотечних асоціацій, бібліотеки визначили плани дій, які відповідають інтересам суспільства.

З середини березня бібліотеки переважної більшості країн світу закрилися для відвідування. Відповідно всі програми та заходи, заплановані на цей час, скасовано чи відтерміновано. В країнах Європи прийняли рішення по повне закриття систем публічних та національних бібліотек – Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Північна Македонія, Польща,

Португалія, Словенія, Сполучене Королівство, Угорщина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Естонія; приєдналися і закрили національні бібліотеки Болгарія, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Гренландія, Ісландія, Кіпр, Монако, Росія, Румунія, Сербія, Словаччина, Швеція.

Закриття бібліотек сприяло соціальній ізоляції людей і, відповідно, уповільненню поширення епідемії. Сучасні бібліотеки підтримують надійні цифрові ресурси та використовують вже існуючий віддалений доступ, доповнюють його новими творчими і унікальними спеціальними онлайн-заходами залучення користувачів та забезпечення потреб освіти, науки, культури, доводячи свою здатність до інновацій та винахідливості (приклад – організація віртуальних виставок Національної бібліотеки Франції, Хорватії).

В випадку повного закриття в бібліотеках організувалася віддалена робота всіх співробітників, присутність яких в бібліотеці не є критично необхідною, організувалося розповсюдження інформації про можливості бібліотечних ресурсів чи послуг та забезпечувалася постійна взаємодія з користувачами, читання книг в онлайн-форматі з чітким дотриманням законів про авторське право, відмінялися штрафи за невчасне повернення друкованих матеріалів і збільшувався доступ до електронних книг, надавалися бібліотечні приміщення та обладнання для інших видів діяльності. Лише деякі бібліотеки залишилися працювати в звичному режимі. Проте, в таких бібліотеках застосовувалися стандартні рекомендації щодо дотримання гігієнічних норм - забезпечення дезінфекції для рук, поверхонь

бібліотечної техніки, недопускання до роботи співробітників чи користувачів з ознаками захворювання, розміщення на веб-сайтах корисних посилань та інш. Певна частина бібліотек здійснювала свою діяльність з деякими обмеженнями. В такому випадку бібліотеки переглянули терміни проведення конференцій, семінарів, посилили заходи щодо забезпечення гігієни (дезінфекція твердих поверхонь, закриття доступу до навчальних чи інших приміщень); проводили підготовку співробітників до переходу на віддалену роботу, працювали над наданням послуг в цифровому форматі, готувалися до можливих наступних обмежень. Ще одна категорія ситуацій – діяльність з мінімальним обслуговуванням. Такі бібліотеки закрили свої приміщення з можливістю забрати або повернути книги (у деяких країнах навіть не виходячи з машини); впровадили карантин на повернуті книги; надавали послуги онлайн (наприклад, електронна видача, електронне навчання або підтримка дистанційного викладання); проводили підготовку співробітників до віддаленої роботи;

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ на своєму сайті у розділі “COVID-19 і глобальна бібліотечна сфера” детально розглядає та постійно оновлює інформацію про COVID-19, закриття бібліотек у всьому світі, різні підходи до обмежень, надання віддалених послуг, організація віддаленої роботи, відновлення роботи бібліотек, діяльність асоціацій, спілкування з читачами та ін.

У той же час, у переважній більшості країн Європи вже спостерігається зниження кількості випадків захворювання. І уряди цих країн на сьогодні вже готують плани виходу з карантину, поступового послаблення запроваджених обмежень. Керівництво бібліотек стоїть перед складним вибором як це провести максимально безпечно для своїх співробітників і користувачів в рамках державних заходів. Для зменшення ризиків пропонуються заходи з обмеження кількості людей в бібліотеці, забезпечення соціального дистанціювання; обмеження часу перебування (Чехія); певні види послуг поза межами приміщень бібліотек (Чехія); використання служби доставки (Франція); обмеження кількості приміщень, доступних для відвідування (Австрія, Франція). Обов'язковим є план дій при проявах симптомів захворювання у відвідувачів чи працівників.

Пріоритетними є заходи для збереження здоров'я працівників (забезпечення засобами захисту і гігієни, проведення дезінфекції (Польща, Чехія), змінний графік роботи (Чехія)). Особливо важливим питанням залишається використання системи кондиціонування, коли Всесвітня організація охорони здоров'я підкреслює її небезпечність. США та Польща пропонують застосовувати вентиляцію приміщень що найчастіше, а Франція та Італія розглядають як загрозу, хоч і визнають необхідність провітрювання. Додаткові заходи, як-то відсутність доступу до таких затребуваних великою кількістю користувачів матеріалів як газети та журнали до повної відсутності загрози, закриття бібліотеки в цілому для дезінфекції чи прибирання, обмежений доступ до туалетних кімнат і т.д., розглядаються у кожному окремому випадку.

За результатами проведеного моніторингу можна зробити висновки щодо виходу з карантину та поновлення діяльності бібліотек за умов врахування рекомендацій Української бібліотечної асоціації. УБА спирається на досвід Національної бібліотеки Польщі щодо організації роботи після скасування заборони на бібліотечну діяльність в країні. Національна бібліотека Польщі не рекомендує до скасування карантину відкривати читальні зали для користувачів, вільний доступ до карткових каталогів, фондів газет та журналів, а лише заохочувати використовувати доступні ресурси в Інтернеті. Підтримуємо поступовий, виважений перехід до нормальної роботи бібліотек, обов'язкове дотримання карантинних санітарних норм (одноразові маски, рукавички, захисні бар'єри в контактних точках, місця для миття та дезінфекції рук і контактних поверхонь бібліотечного обладнання, провітрювання приміщень, та інш.). Особливо важливою є норма дезінфекції меблів після прийняття книг від користувача та відкладання книг на карантин терміном від 10 до 14 днів у ящиках, коробках, на окремих полицях, складах, в інших приміщеннях (невизначене питання). Ізольовані примірники мають позначатися датою повернення та виключатися до обігу після закінчення карантину. Співробітники бібліотек мають бути обережними та суворо дотримуватися норм, оголошених Міністерством охорони здоров'я, популяризувати гігієнічні знання і правила безпечного спілкування.